

«Človek je lahko naspotnik vseh nacionalizmov, toda dejansko se sama po sebi vsiljuje nacionalizmom, tem, da si zori nosi in med dovalcev.»
Le Popula
1930.

DR. Čermelj Lavo
Dvorakova 6/II
LJUBLJANA

ISTRA

«Ako imajo fašistični krogi takšen strah za svoje manjšine na Korziki, v Franciji in v Tunisu, tedaj imajo tudi drugi najmanj polovico pravice, skrbeti za svoje krvne brate, izpostavljene najstrašnejši usodi ki ni niti najmanj onaka italijanskim manjšinam.»
«Narodni Politika», Praha,
12. IX. 1930.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

PROBLEMI NAŠE EMIGRACIJE

NAŠ NAROD U JULIJSKOJ KRAJINI I NAŠA EMIGRACIJA U JUGOSLAVIJI — POLITIČKI I SOCIJALNI ZADACI NAŠEG POKRETA — NAMJERA SAVEZA U BLIŽOJ BUDUĆNOSTI
PRED KONGRES EMIGRANTSKIH DRUŠTAVA U LJUBLJANI
INTERVJU SA PRETSJEDNIKOM SAVEZA

Dr. Ivan M. Čok

Stojimo pred drugim redovnim kongresom naše organizirane emigracije. Za nekoliko dana sastat će se u Ljubljani delegati sviju naših emigrantskih društava u Jugoslaviji, zajedno sa vodstvom Saveza, da reasumiraju bilansu jednogodišnjeg rada Savezove djelatnosti, direktorija i pojedinih odsjeka, da ustanove kako se funkcija Saveza očituje u aktivnosti pojedinih organizacija, odnosno u koliko su naša društva napredovala u smislu intencija saveza. Odgovori kongresa više ili manje zadovoljavajući, bit će, vjerujemo, pozitivni u svakom slučaju. Kongres međutim ne će samo ispitati dosadašnju aktivnu i utvrditi sadašnje stanje u našim organizacijama, nego će dati, jer to zahtjeva dinamičan razvoj našeg pokreta, potrebne smjernice za daljnji rad u našim društvima na raznim područjima.

Još jedan momenat mora doći do izražaja na kongresu. Emigracija nije sama sebi svrhom. Ona u svojoj egzistenciji nije zabavljena samo zadacima koji se odnose specijalno samo na nju. Opravdanost njezina djelovanja pojačava u daleko većoj mjeri krajnji cilj za koji se ona bori, a to je pitanje slobode Julijske Krajine, pitanje slobode našeg čovjeka koja mu pripada po svim zakonima na vlastitoj njegovoj zemlji. Pitanje Julijske Krajine je za naš pokret životni zadatak prvenstvene važnosti. Koliko smo odgovorili tom zadatku i koliko smo usmjerili prema tom cilju našu aktivnost među nama samima i ostale redove izvan nas, u toliko je opravdanje naše borbe veće, jer dobiva širi karakter, razumljiviju i prihvatljiviju podlogu za sve one koji nam mogu biti od pomoći.

Kongres u Zagrebu, prije dvije godine, na kojem se konstituirao savez, imao je karakter pribiranja snaga, okupljanja društava koja su postojala, povezivanja emigrantskih redova u jednu organiziranu frontu. Prvi kongres iza toga u Beogradu mogao je već da zabilježi početne rezultate i da pokaže na djelu opravdanje Savezova opstanka.

Kongres u Ljubljani u organizatornom pogledu moći će na to pokazati u većoj mjeri. Broj se društava znatno povećao. Znamo, da su i općeniti rezultati rada veći i značajniji. Neki odsjeci vršili su svoju funkciju intenzivno. Kontakt između društava bio je povoljniji. Propagandne manifestacije u pojedinim mjestima nisu imale samo lokalni karakter, kod njih su uzimala učesća i druga naša vanjska društva. Za sam kongres vlada u društvima živ interes, što se vidi i po tome da će na

kongresu u Ljubljani, pored već najavljenog dnevnog reda sa strane saveza, biti pretresano nekoliko predloga koje su najavile pojedine organizacije.

Tom živom interesu koji za kongres postoji, u svrhu što pravilnijeg shvaćanja i prosudjivanja najaktuelnijih pitanja koja se postavljaju pred našu emigraciju, želili smo i mi udovoljiti. Obratili smo se na predsjednika saveza g. Dra Ivana M. Čoka, koji nam je pred Ljubljanski Kongres poslao na naša pitanja odgovor, koji ovdje donosimo:

Kako prosudjujete sadašnji položaj našega naroda u Julijskoj Krajini, te u koliko se je taj položaj promijenio, zapravo pogoršao u toku posljednje godine.

— Položaj našeg naroda u Julijskoj Krajini postao je, u posljednje tri godine, nešto statičan.

Fašizam je naime našem narodu uništio sve, tako da je ostalo upravo malo što bi se još dalo maknuti s puta. Potrebno je prilično vještine sa strane fašističkih vlasti da pronadju koji neznanost ostatak naših narodnih prava i gospodarske samostalnosti da bi i to uništili.

Život svakog našeg pojedinog čovjeka u Julijskoj Krajini stenje u posljednje vrijeme u silnoj bijedi i pomanjkanju, pri čemu je teško postaviti neku analogiju da li je položaj lanjske godine bio slabiji od ovogodišnjeg. Samo brojke hipotekarnih uknjiženja i dražbenih rasprodaja seljačkih posjeda pokazuju kako propada mali seljak u Julijskoj Krajini i zapada u beskućnu proletersku masu. Posljednje tri godine uništile su zajedno sa srednjim staležom u velikoj većini i naš radnički stalež, dijelom radi propadanja industrije u Julijskoj Krajini, dijelom radi toga, što se našeg čovjeka nastoji izgurati od svakoga pa i od najskromnijeg rada.

Desetogodišnjica fašizma donijela je dođuše nekolicini naših političkih uapšenika slobodu, omogućila nekolicini emigriranih radnika povratak kući, ali je cjelokupni naš narod u Julijskoj Krajini zavela u veću tamu tlačenja. Fašističke vlasti u sporazumu sa nekim lokalnim crkvenim dostojanstvenicima a zacijelo i s privolom nekih viših crkvenih ličnosti u rimskoj kongregaciji, sistematski ruše crkvu za crkvom, župu za župom, od juga Istre prema sjeveru, sve što je još preostalo slavenskog u crkvenom bogoslužju: propovijedi, pjevanje, slavenske natpise itd.

Na drugim područjima života, naš narod u Julijskoj Krajini ne osjeća niti najmanjeg olakšanja bremena što mu ga je fašizam nametnuo u deset godina svoga vladanja.

Na žalost je moj pogled na sudbinu našega naroda u budućoj godini jednako pesimističan.

Od fašističkog režima ne može naš narod očekivati nikakva poboljšanja.

Sasvim sigurno imamo očekivati i u budućoj godini ispad lokalnih fašističkih vlasti protiv svega, što je naše.

Mogućnost promjene sadašnje pripadnosti našega naroda pod Italijom leži upravo u vodstvu revizionističke politike u Evropi sa strane fašističke Italije.

Italija koja sa velikom galamom traži promjenu versajskog, trianonskog i drugih mirovnih ugovora i udešava princip revizionizma na štetu Male Antante i Poljske, na činje time princip stalnosti svih ugovora prema tome i rapalskog ugovora, koji je izručio šesto hiljada Jugoslavena protiv njihove volje Italiji.

Sa vikom o revizionizmu na podlozi principa narodnosti, fašistička Italija nehotice otvara i nama mogućnost i po-

trebu revizionističke borbe protiv rapalskog ugovora,

reviziju jugoslovensko-talijanskih granica koje je on odredio i pomicanje granica fašističke Italije na narodnosnu crtu između Jugoslavena i Furlana. Vodstvo emigrantskog saveza sa svim emigrantskim organizacijama smiesta su, bez oklijevanja prihvatiti revizionističku formulu za oslobođenje iz sadašnjeg nesnosnog stanja. Upravo u afirmaciji revizionističkog načela za Julijsku Krajinu, za onaj dio našeg naroda koji je pod Italijom vidim ove godine jedinu svijetlu traku nade za bolju budućnost naše manjine.

Kakav je položaj naše emigracije? U koliko je naša emigracija uspela da se afirmira pred javnosti kao tu-mać i pravi zastupnik našega naroda u Italiji?

— Premda je u prošloj godini skoro potpuno nestalo pritjecaja emigracije iz Julijske Krajine u Jugoslaviju, ipak se nezaposlenost u emigrantskim redovima nije niti najmanje umanjila. Radi opće krize nastupile su redukcije u državnim i privatnim ustanovama. Broj nezaposlenih emigranata je u svim većim emigrantskim centrima prilično velik. Povećao se sada i broj nezaposlenih emigrantskih intelektualaca koji je broj bio u prošlim godinama dosta malen.

Teško gospodarsko stanje širokih emigrantskih masa barem je djelomično olakšano na način koji razveseljuje zbog važnosti, koje zadobivaju naše organizacije. Cjelokupnoj organiziranoj emigrantskoj zajednici počinje se posvuda polako, u javnosti a posebice pred vlastima, priznavati karakter jednog legalnog predstavništva naše manjine u Julijskoj Krajini.

Organiziranu emigraciju, prije svega njene vodeće predstavnike čeka još golemo zadaća:

u zakonodavstvu izjednačiti svakoga našega emigranta u svakom položaju sa svakim Jugoslavonom koji ima formalno državljanstvo.

Teža će biti zadaća, jer nije određena nikakvim zakonskim normama, urediti odnos između domaćeg pučanstva i emigrantskog življa. U većem dijelu ovaj odnos, međusobni život uopće ne predstavlja nikakvo pitanje. Trenje međutim nastaje tamo gdje je sakupljen veći broj emigranata na malenom prostoru među domaćim pučanstvom koje samo sve teže vodi borbu za svagdanji kruh. Zato su vodstvo saveza i pojedine društvene emigrantske uprave u Dravskoj banovini, gdje je najveći broj emigranata, postavljene pred zadaću

ublažiti ta tvrvenja, ugibati se sporovima, približiti se shvaćanju i osjećajima domaćega stanovništva i vršiti u svim krugovima i strujama informativnu službu o zadacima i teškom životu emigracije i našega naroda pod Italijom.

U dvije godine što Savez postoji, raširio se emigrantski pokret, preko svojih organizacija po svim važnijim centrima države. Broj od 18 organizacija, koliko ih je bilo u početku, porastao je na 35 organizacijskih jedinica. U kratko vrijeme, kad bude ustanovljeno još pet organizacija, bit će iscrpljene sve mogućnosti za ustanovljavanje novih emigrantskih društava u mjestima gdje ima barem znatniji broj emigranata. Rukom o ruku sa ekstenzivnim proširenjem i ustanovljenjem organizacija po cijeloj državi razvijao se rad u društvima. U društvenim proslavama, priredbama, predavanjima, uopće kod svih manifestacija društvenog života prevladuje jedinstveniji smjer, isti vidici i pogledi na našu stvar bilo to u društvu na jugu

KONGRES SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANTSKIH UDRUŽENJA U JUGOSLAVIJI

U smislu člana 6. i 9. saveznog pravilnika saviza savezni pretsjednik II. redoviti kongres Saveza jugoslovenskih emigrantskih organizacija u Jugoslaviji za nedjelju dne 24. septembra u 9 i pol sati prije podne u prostorijama Delavske zbornice u Ljubljani.

Dnevni red kongresa predviđen u članu II. saveznog pravilnika bit će sljedeći: 1. pozdravni govor pretsjednika; 2. Položaj našega naroda u Italiji u god 1932-33.; 3. Položaj naše emigracije u Jugoslaviji u god. 1932-33; 4. Rad saveznog vodstva i organizacija začlanjenih u Savezu u svrhu postignuća ciljeva Saveza; 5. Apsolutorij direktoriju na predlog nadzornog odbora; 6. Izbor: a) poimenično biranje članova direktorija, b) biranje nadzornog odbora, c) biranje članova pojedinih odsjeka; 7. Opće smjernice za daljnji rad emigrantskih društava u budućoj godini. Izbor mjesta za buduću kongres; 8. Određivanje novčanog prinosa saveza od strane društava za buduću godinu, u skladu sa brojem njihovog članstva; 9. Predlozi pojedinačnih društava; 10. Eventualnosti.

države ili pak negdje u sjevernom dijelu.

Emigrantsko glasilo »Istra« sa svojim bogatim materijalom vijesti iz Julijske Krajine i sa svojim vijestima o djelovanju emigracije pripomoglo je u velikoj mjeri jedinstvenijem razmišljanju o problemima Julijske Krajine i njene emigracije.

Postoje naravno u većim emigrantskim centrima još uvijek razlike glede načina rada i riješenja problema Julijske Krajine. Vodstvo Saveza međutim ne uzima previše tragično razliku u mišljenju, jer u pogledu same srži našega problema, sva je emigracija jedinstvena.

Koji su najaktuelniji zadaci naše emigracije odnosno Saveza emigranata u budućoj godini?

— Emigracija u prvom redu vodstvo Saveza težiti će u budućoj godini ostvarenju bitnog cilja svake emigracije da najme riješi na kakav god način problem zemlje iz koje je bila prognana te da prestane biti emigracija.

Za to će politička akcija Saveznog vodstva uz sudjelovanje svih emigrantskih organizacija biti usmjerena na revizionističku akciju

i propagandu za reviziju istočne talijanske granice i njezino pomaknuće na etnografsku crtu među obim narodima.

Obogaćena iskustvom prošlog i već izvršenog rada emigracija će ispuniti drugu najvažniju zadaću svojega emigrantskoga poslanstva, da najme obavijesti i

upozna podrobno s problemom Julijske Krajine cijelu jugoslavensku i po mogućnosti još širu evropsku javnost.

Usprkos toga da se je vodstvo Saveza najviše trudilo da olakša socijalno stanje širih emigrantskih nezaposlenih masa željezna ruka ekonomskih zakona otežavala je i onemogućivala te napore kao i napore svih ustanova u Jugoslaviji koje se bave problemom nezaposlenosti. U budućoj godini napori Saveza da olakšaju preteško stanje neće ni najmanje prestati sve dotle dok se ne postignu pozitivni rezultati.

Sva ova navedena pitanja obuhvaćaju kompleks problema generalno. Za detaljnije ulaganje u stvar pružit će se sigurno pogodnija prilika na samom kongresu u Ljubljani. Temeljni su zadaci Saveza i naših organizacija, uopće čitavog našeg emigrantskog pokreta u najbližoj budućnosti, kako se vidi, u političkoj i akciji za Julijsku Krajinu, s time u vezi u propagandi na širenju i upoznavanju problema Julijske Krajine u jugoslavenskoj i svjetskoj javnosti i rješavanju socijalnih pitanja (izjednačenje u državljanstvu i suzbijanje nezaposlenosti kao najvažnije) u našim emigrantskim redovima. U tome si je sva naša emigracija sigurno svjesna i jedinstvena. Ovisit će o načinu rada i volji sviju emigranata i njihovoj požrtvovnosti koliko će se uspjeti na korist naših opravdanih težnja.

Ante Rojnčić

IZ NAŠE HISTORIJE

GRGUR FRANINOVIĆ IZ KANFANARA U ISTRI.

Početkom XVIII. vijeka življao je u Kanfanaru seljak Sime Franinović.

Pod slamatim krovom njegove čadnje kolibe bijaše mnogo djece.

No jednoga dana Sime počim ludost: u svadi ubije čovjeka.

Stid pred ljudima radi očeva nedjela odbije i dječaka Grgura od rodnoga mjesta.

Grgur pobjegne u Vodnjan i ponudi se mletačkom kapetanu u vojničku službu.

Frinović najviše se istaknuo u jednom pomorskom ratu Mlečana protiv Turaka.

No kao što je nesreći sreća, tako je u sreći nesreća.

Pobjednik se vrati u Mletke da vida ranu.

Iz Kopra mu nije bilo teško, da kadgod pohodi svoj rodnj Kanfanar.

SASTANAK ISTARSKOG AKADEMSKOG KLUBA.

Prošli petak, 7 o. m. održan je sastanak Istarskog akademskog kluba.

komemorativno predavanje saveznog Propagandnog odsjeka posvećeno petoric naših mrtvih mučenika: Gortanu, Bidovcu, Marušiću, Milošu i Valenčiću povodom treće obljetnice streljanja u Bazovici.

Poslije toga su na sastanku raspravljena interna klupska pitanja, zatim pitanja neki društva koji se 24 o. m. održaje u Ljubljani.

PRVI REDOVITI SASTANAK »OMLADINSKE SEKCIJE« DRUŠTVA »ISTRA«.

Prošle subote nije u zagrebačkoj Omladinskoj sekciji društva »Istra« održan sastanak koji je bio najavljen.

KRK IMA POTPUNU DRŽAVNU GIMNAZIJU.

Kako je poznato krčka realna gimnazija nije dosada bila potpuna državna gimnazija.

KOMEMORACIJA BAZOVIČKIH ŽRTAVA U BEOGRADU

Zadušnice — Svečana akademija — Govori i predavanje

6 septembra o. god. priredjen je u katedralnoj crkvi u Krunskoj ulici, svečani pomen mladim bazovičkim herojima.

Istoga dana uveče, u 7 časova, priredila je Narodna Odbrana, uz saradnju Udruženja »Istra«-»Trst«-»Gorica«, svečanu akademiju za svoju omladinu.

Posle dirljivog i muškog pozdravnog govora generalnog sekretara i predsjednika Omladine Narodne Odbrane gosp. adv. Uroša Bjelića, pozdravio je prisutne predsjednik Saveza jug. emigr. udruženja gosp. Dr. Ivan Marija Čok.

JUGOSLAVENSKE JADRANSKE SVEČANOSTI I TALIJANSKA ŠTAMPA

»GIORNALE D'ITALIA« NE MOŽE VIŠEDA TRPI PROVOKACIJE I KAŽE: DOŠTA!

Trst, septembra. »Giornale d'Italia« javlja o svečanostima predaje školskog broda »Jadran« jugoslovenskoj mornarici u Splitu.

NOVI GLASOVI O PROMJENAMA U FAŠISTIČKOJ STRANCI

Pariz, septembra. Prema informacijama agencije Radio, predsjednik talijanske vlade Mussolini odlučio je da izvrši značajnu rekonstrukciju svoje vlade.

IZ UDRUŽENJA „ISTRA-TRST-GORICA“ U BEOGRADU

Posle duže letnje pauze Odbor Udruženja rešio je na svojoj sednici, da se u nedjelju, 17 septembra o. g. održi širi društveni sastanak, u društvenim prostorijama, u ulici Kralja Petra 22.

Odbor je sem toga doneo rešenje, da preko lista »Istre« izvesti članove o sledećim zaključcima: Od prvog oktobra dalje, održavaće se širi društveni sastanci svake ponedjelje u mesecu.

Gosp. Popović Milovan pročitao je jedan svoj članak, koji je napisao pre tri godine prilikom umorstva naših omladinaca na bazovičkom polju.

MAŠA ZADUŠNICA ZA BAZOVSKJE ŽRTVE U ROGAŠKI SLATINI

Ljubljana, 9 septembra. V četrtak, dne 7. t. m. se je vršila u zdraviliški kapeli sv. Ane u Rogiški Slatini maša zadušnica za bazovske žrtve.

LJUBLJANA V SPOMEN BAZOVSKIM ŽRTVAM

Obilježnici ustrelitve Bidovca, Miloša, Marušića i Valenčića so emigrantska i druga društva poskrbela da je bila spominska ploča pred univerzo okrašena s cvetjem.

torini akt protiv Italije, a novi dokumenti o agresivnoj srpskoj politici nižu se.

tri odjeljenja i to za vojsku, mornaricu i vazduhoplovstvo.

DAROVAŠE DRUŠTVU »ISTRA«

Naš član N. N. darovao je za uslugu učinjenu mu po našem predsjedniku Din. 1.000 za društvo.

VJENČANJE

Gospodjica Ema Aničić iz Gradišća (Istra) i gospodin Jakob Mazliach, priv. čin. iz Beograda, vjenčani na 9 septembra tek. god.

ZA NAŠEGA ČLOVEKA NI DELA

Idrija, septembra 1933 (Rob). — Italijanska družba S. A. C. E. A. je kupila od lastnika tukajšnje elektrarne Fortiča električno mrežo ter bo dovajala tok iz Ajdovščine.

VOJAKI MORAJU DATI POLOVICO »RANCIA« ZA BREZPOSELNE

Trst, avgusta 1933. — (Agis) — Glad je posegel tudi v vojaške vrste. Hrana ital. vojaka res da ni bogvekako dobra in da včasih komaj zadostuje ali celo ne, toda, da bi bili vojniki prisljeni dajati polovico svoje borne hrane brezposelni množici, mora biti gotovo višek fašistične »iznajdljivosti«.

OBČINSKA TROŠARINA JE NEVERJETNO VISOKA

Il. Bistrica, avgusta 1933. (Agis) Pri nas nimamo samo velikih občinskih davkov, ampak tudi veliko občinsko trošarinu. Trošarinu plačujemo od predmetov, ki bi res morali prosti vsakršne davkatve.

VPISALI SO SE V FASJO IN SO ZGOBILI DELO

Kal, avgusta 1933. — (Agis) — Pri vojaških napravah na Dulah je bila zadnje čase zaposlena še kaka desetorica Kalanov.

TRST — VOJAŠKO TABORIŠČE!

Trst, avgusta 1933. — (Agis) — V Trstu je danes čez 15.000 vojakov. Serveda jih »mora« biti toliko, ker je blizu meja in morda celo, da »poživijo« mesto, kaj vse se zmislijo fašisti!

DAROVAŠE DRUŠTVU »ISTRA«

Naš član N. N. darovao je za uslugu učinjenu mu po našem predsjedniku Din. 1.000 za društvo.

VJENČANJE

Gospodjica Ema Aničić iz Gradišća (Istra) i gospodin Jakob Mazliach, priv. čin. iz Beograda, vjenčani na 9 septembra tek. god.

KALENDAR »SOČA«

Konzorcij lista »Istra« izdat će doskora, kao i lanjske godine, svoj džepni kalendar »Soča«, za godinu 1934.

Ig. Breznikar

Trgovina kave i čaja. — Vlastita elektropržiona i elektromlin za mljevenje. ZAGREB, ILICA BROJ 65. Telefon 7657.

»Istra« izlazi svakog tjedna u petak. — Uredništvo i uprava nalaze se u Zagrebu, Masarykova ulica 28, II. — Broj četkovnog računa 36.769. — Pretplate: Za cijelo godinu 50 dinara; za godinu 25 dinara; za inozemstvo dvostruko; za Ameriku 2 dolara na godinu. — Oglasi se računaju po cjeniku. — Vlasnik i izdavač: KONZORCIJ »ISTRA«. Masarykova ul. 28, II. Telef. br. 67-90. Urednik: Ivo Mihovilić, Jukićeva ul. 36. — Za uredništvo odgovara: Dr. Fran Brčić, advokat, Samostanska 6. — Tisak: Stečajnica Jugoslovenske štampе d. d., Zagreb, Masarykova 28a. — Za tiskaru odgovara Rudolf Poljanović, Zagreb, Ilica broj 131.